ASPECTS OF ”DECONSTRUCTION” IN THE MODERN TEXT OF CHRISTIAN PRAYER

Daniela- Luminiţa Teleoacă, PhD, Scientific Researcher III, ”Iorgu Iordan-Al. Rosetti” Institute of Linguistics, Bucharest

Abstract:

Talking about “deconstruction”, I comprehended this act, obviously not as a conscious one, but as an effect of the constant application of certain “principles” of rendering a text (that is, a church text) in a language (being ascertained that that “set of norms” is the most adequate, under the circumstances, without seeing the result as something “abnormal”), but also, as a consequence (a negative one) of certain limits the knowledge of the original language might have (the source language) and, respectively, that of a target-language.

Thus, deconstruction could be admitted in all the situations in which the text, seen as an érgon (“result” of that enérgeia in Aristotelian terminology) has come to represent something else by reporting to the model-text.

This phenomenon of substitution of identity through alter ego seems to indicate a crisis at the cultural level, or in any case, an issue, which needs to be (re)analyzed, (re)interpreted and possibly, amended.

The database used with the view of carrying on such an approach was supplied by two collections of catholic Christian prayers, Rug. 1987 and INM 2006 (Bibliography and Sources). Our observations have constantly taken into account the comparison of the lexical options from the quoted catholic quotes to the solutions from praying orthodox Christian versions.

Many of the “inadvertences” mentioned by us are the expression of a certain, particular contradiction, more exactly, of a certain tension which came up between the nature of a certain innovation and the stylistic-spiritual profile of the Romanian language, in its quality of a language of the unique neo-Latin, mostly orthodox people.

***Key-words**: deconstruction, desacralisation, de-idealization, lexical innovation, stylistic discontinuity.*

1. Precizări preliminare

Cât priveşte literatura religioasă (în speţă, dintr-o limbă modernă), într-un grad semnificativ mai mare decât în cazul altor tipuri de scrieri, şi anume laice, *construcţia* textului nu se face *eh nihilo,* ci având ca „punct de reper” un text primar, *originar,* bază a „articulării” (prin transpunerea dintr-o *limbă-sursă* într-o *limbă-ţintă*) textului religios ca literatură de gradul doi, ca text secund.

BDD-V1613 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:58 UTC)

În general, valorificarea, respectiv „recuperarea" la nivel de semnificaţie *profundă* a unui text primar într-un text „de gradul doi" presupune luarea în considerare a mai multor factori: *natura* textului transpus în cod secund (dihotomia 'text laic vs text religios'); *epoca* în care se realizează operaţia respectivă (etapa veche vs etapa modernă); *curentul cultural* (în cazul nostru, mediul confesional) care a putut guverna alcătuirea unui text sau a altuia şi, nu în ultimul rând, *profesionalismul,* precum şi *meşteşugul* celui care se erijează în agent al unui act de „transpunere".

Vorbind despre *deconstrucţie,* înţelegem acest act, evident, nu ca pe unul... conştient[1], ci ca rezultat al aplicării constante a anumitor „principii" de redare[2] într-o limbă (în cazul nostru, limba română) a unui text (bisericesc), dar şi ca o consecinţă (negativă) a unor limite în ceea ce priveşte cunoaşterea limbii originalului, respectiv a *limbii-ţintă*[3]. La antipod, *construcţia* va însemna realizarea unui *edificiu cultural* (în cazul nostru, un edificiu religios-estetic, anume textul rugăciunii creştine), care să fie relevant pentru *identitatea* şi*rosturile* unui text primar, asumat şi reprodus printr-un text secund, în condiţiile nedeturnării celui dintâi de la *finalitatea/ ţinta ilocutorie specifică*[4].Vorbind despre un text religios, atunci identitatea acestuia „se va declina"

[1]Aşa cum este concepută *deconstrucţia* în contextul anumitor *ars poetica* (a se vedea, de pildă, mişcarea literar-estetică *deconstructivistă* din anii '70, dintre ai cărei reprezentanţi ne limităm a-i aminti pe Jacques Derrida, Geoffrey Hartman sau Harold Bloom).

[2] În virtutea convingerii că acel „set de norme" este şi cel mai adecvat în situaţia dată, fără ca „rezultatul" (în cazul de faţă, textul rugăciunii creştine) să fie văzut ca ceva... „anormal".

[3] Prezentând bazele şi principiile esenţiale ale unei teorii realiste a traducerii, teorie care ar trebui să constituie fundamentul unei *lingvistici a traducerii*, Coşeriu (1997: 20) subliniază faptul că *traducătorii, ca subiecţi ai traducerii, diferă de subiecţii-vorbitori în cazul limbajului şi al lingvisticii în general.* Dacă ultimii aplică şi urmează nişte principii intuitive în activitatea lor de vorbire şi de înţelegere a vorbirii, *traducătorii folosesc/ trebuie să folosească şi principii bazate pe cunoştinţe ce depăşesc cadrul intuiţiei.* Astfel, „construcţia" este condiţionată inclusiv de înţelegerea profundă a textului original, respectiv de cunoaşterea echivalenţelor *uzuale* şi *adecvate* în limba-ţintă. Ignorarea acestor două aspecte generează „efecte" de genul celor pe care le vom discuta în studiul nostru.

[4] Legat de acest aspect, Coşeriu (1997: 20) arată că, în momentul în care intervine „creativitatea", „creatorul" respectiv îşi va asuma responsabilitatea pentru creaţiile sale, care trebuie să fie *în deplină concordanţă cu exigenţa textului original.*

BDD-V1613 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:58 UTC)

în termeni de: „caracter arhaic, monumentalitate, necesitatea de a păstra distanţa faţă de vorbirea curentă fără a pierde însă capacitatea de comunicare şi de implicare afectivă, emoţională; dorinţa de a echilibra tradiţia şi modernitatea, sacralitatea şi accesibilitatea" (Zafiu 2003). Mai mult, când textul religios (cel al rugăciunii creştine) este unul ilustrativ pentru „codul textual estetic"[5], ignorarea unor funcţii, precum funcţia *poetică*[6] şi cea *expresivă*[7] se poate solda cu „efecte" care pun sub semnul întrebării statutul textului respectiv.

Astfel, *deconstrucţia* va putea fi admisă în toate situaţiile în care textul, în calitate de *érgon* („rezultat" al acelei *enérgeia,* în terminologie aristotelică), va reprezenta *altceva* decât textul-model; se ajunge, astfel, la o substituire a *identităţii* prin *alteritate*..., aspect ce pare să indice o *criză* la nivel cultural sau, în orice caz, o problemă care se cere a fi (re)analizată, (re)interpretată, (re)clasată..., eventual corijată.

În consecinţă, un text poate fi *creativ-constructiv,* dar şi *creativ-deconstructiv.Creativitatea*[8] devine un element negativ (ea fiind, deci, sinonimă cu *deconstrucţia*) în momentul în care aceasta lezează natura *intrinsecă* a unui text, în cazul de faţă, de pildă, atunci când aşa-numita dorinţă de sincronizare/ modernizare se erijează în obiectiv fundamental, când, printr-o suverană concesie făcută 'noului', se ajunge la *alterarea structurii de fond* a unui anumit text, prin denaturarea „informaţiei" din original..., în ultimă instanţă, prin *distorsionare.*

În această ordine de idei, conceptul în discuţie (aplicabil precumpănitor unui fond lexical *neologic*) va putea fi definit în mod esenţial în termenii „excesului" şi ai „nepotrivirii", prin opoziţie cu noţiunea de „construcţie" (a unui text), garantată prin „măsură şi adecvare" (Slama-

[5]În terminologia lui Chandler (2002).

[6] Este, aşa cum se ştie, acea funcţie jakobsoniană care absolutizează mesajul în el însuşi, structura verbală a acestuia primind un grad maxim de autonomie (*apud* Irimia 1999: 31). În cazul prezentei discuţii, cele două operaţii fundamentale circumscrise funcţiei poetice, anume selectarea „semnelor" dintr-o paradigmă şi asocierea acestora pe axa sintagmatică, implică o valorificare *adecvată*, care reflectă/ trebuie să reflecte dubla natură, religioasă şi estetică, a textului de rugăciune creştină.

[7] Numită şi*emotivă*, această funcţie este relevantă pentru performarea unui anumit discurs sub semnul esteticului, aceasta introducând perspectiva individualităţii intelectuale, afective etc., a stării afective a emiţătorului, a atitudinii lui faţă de realitatea extraverbală (*apud* Id., *ibid.*). În câmp discursiv religios, afectivul se defineşte în mod esenţial în termenii unei *emoţii religioase*, în ultimă instanţă în aceia ai *credinţei* experimentate de către un subiect enunţiator, în relaţie cu dimensiunea transcendentală.

[8]Luăm în considerare traducerea ca act *sui-generis* de creaţie, dar şi posibilele „inovaţii" realizate comparativ cu o versiune anterioară (celor luate în discuţie în acest studiu), de asemenea, în limba română.

BDD-V1613 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:58 UTC)

Cazacu 2000: 57) sau prin acea lege a „solidarităţilor semantice” (în terminologia lui Coşeriu 1977: 140, *apud* Bidu-Vrânceanu 2008: 40).

Ca şi în cazul demersului dedicat textului biblic (psalmic)[9], utilitatea unei astfel de abordări se impune a fi văzută în strânsă relaţie cu o posibilă definire prin opoziţie ‘estetic – non-estetic’ a unui discurs. Şi de data aceasta însă, faptele de limbă consemnate vor putea fi discutate nu numai prin considerarea dimensiunii estetice a textului (modern) de rugăciune, ci în egală măsură şi a coordonatei religioase. Baza de date valorificată în scopul realizării unui astfel de demers a fost furnizată de două culegeri contemporane de rugăciuni creştine catolice: Rug. 1987 şi INM 2006 (v. Bibliografie)[10]. Observaţiile noastre vor avea însă în vedere în mod constant raportarea opţiunilor lexicale din textele catolice citate la soluţiile din versiunile creştine ortodoxe de rugăciune[11], recunoscute prin fidelitatea deosebită faţă de tradiţie. Un astfel de demers (comparativ) îşi poate dovedi relevanţa în ceea ce priveşte gradul de adecvare a diferitelor structuri lexico-semantice la profilul spiritual şi stilistic al limbii române (problema coexistenţei paşnice, armonioase între tradiţie şi inovaţie vs tensiunea generată de „intruziunea” necontrolată a inovaţiei într-un cadru discursiv prin excelenţă conservator), dar şi gradul de constituire a unei terminologii specifice mediului confesional catolic prin raportare la mediul ortodox ş.a.m.dep.

2. ‘Deconstrucţia’ textului rugăciunii creştine prin ‘desacralizare’

[9]V., în acest sens, Teleoacă (2012b) şi Id. (2013).

[10]Precizăm că unele observaţii referitoare la vocabularul textului modern de rugăciune creştină au putut fi formulate de noi şi în Teleoacă (2012a: 273–275), unde am avut în vedere nu numai lexicul neologic, ci şi un fond lexical vechi/ arhaic.

[11] O serie de „diferenţe” vs „convergenţe” confesionale, identificabile la nivelul limbajului religios actual, au fost prezentate de Felecan (2009) într-un studiu consacrat limbii *Simbolului Niceo-Constantinopolitan*. Autorul citat a avut în vedere cele trei culte fundamentale din România: ortodox, greco-catolic şi romano-catolic. Concluzia studiului (v. Felecan 2009: 35) susţine preferinţa textului ortodox pentru cuvintele vechi, arhaizante, în special de origine slavă, respectiv cultivarea terminologiei latine, în spiritul Şcolii Ardelene, la romano-catolici şi greco-catolici. În contextul analizei întreprinse, autorul nu este însă preocupat de problema gradului de adecvare a acestei terminologii la spiritul limbii române şi nici de alte aspecte, avute de noi în vedere în mod constant, inclusiv în studii consacrate limbii catehismului (v., de pildă, Teleoacă 2008), cât şi textului biblic (v., de pildă, Teleoacă 2012c).

BDD-V1613 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:58 UTC)

O serie de termeni care se definesc în vocabularul actual al românei ca termeni esenţial laici sunt utilizaţi impropriu pentru conţinuturi circumscrise câmpului religios[12]. De pildă, ***adorabil***[13] este un „substitut" întru-totul nepotrivit pentru *adorat, slăvit* sau(*prea*)*iubit*, termeni selectaţi în textul (de rugăciune) ortodox (ex.: „vor pronunţa pentru ultima dată numele tău *adorabil*", Rug. 1987: 34; „Inima *adorabilă* a lui Isus", *ibid.*, 158 ş.a.), la fel cum ***serviabil***transferă receptarea mesajului rugăciunii din planul sacru într-un plan al semnificaţiilor profane; observaţia se susţine şi mai pregnant prin punerea în balanţă a acestui adjectiv cu „corespondentul" său din textele creştine ortodoxe, anume *jertfelnic*[14]: „Să cerem iubire *serviabilă* faţă de aproapele şi puterea de a-l face pe Isus prezent între noi" (INM 2006: 28).

În aceeaşi ordine de idei, ***Maiestate*** (***Majestate***)este utilizat ca apelativ pentru „divinitatea creştină supremă"[15]. Caracterul „barbar" al acestui neologism în context religios este oarecum atenuat prin asocierea sa cu un epitet care face referire la „dumnezeire": „... ca un semn de supremă închinare, ce-l ofer *Maiestăţii* tale dumnezeieşti [*s.n.*]" (Rug. 1987: 36); „... şi mă închin *Majestăţii* tale Înalte [*s.n.*]" (*ibid.*, 84) ş.a. Substantivul în discuţie apare şi ca nume comun, în locul mai vechiului *măreţie*: „Inima lui Isus, nemărginită întru *maiestate*" (Rug. 1987: 99).

Într-o serie de contexte – din păcate, destul de numeroase –, „intruziunea" unui termen laic în cadrul discursiv religios nu se legitimează în niciun fel. Un exemplu remarcabil în acest sens este oferit de subst. *ofertă,* veritabil termen de... economie de piaţă, căruia i se atribuie în mod

[12]Aspectul a fost semnalat şi discutat de noi inclusiv cu privire la cadrul discursiv biblic (v., de exemplu, Teleoacă 2013).

[13]Majoritatea dicţionarelor actuale înregistrează semnificaţia laică „plin de farmec; fermecător, încântător, minunat" (v., de pildă, DEX*online* 2009).

[14]*Serviabil* este un epitet care se defineşte în aria semnificaţiilor profane [cf. *serviabil* „amabil, binevoitor, îndatoritor", DEX*online* 2009], spre deosebire de adj. *jerfelnic*, profund conotat religios, acesta trimiţând (prin jertfa nesângeroasă sub chipul pâinii şi al vinului liturgic) la ritualul fondator al lumii creştine. De altfel, în cadrul discursiv creştin ortodox, cele două concepte sunt asociate în mod constant (v., de pildă, *jertfa euharistică* şi *iubirea jertfelnică*).

[15]Or, semnificaţia acestui termen este una fundamental laică, ţinând mai exact de aria politică delimitabilă în plan mundan, şi anume „conducător suprem al unui stat; monarh; suveran; rege; împărat; rigă; ţar; sultan" (DEX*online* 2009). Din perspectiva acestei definiţii, utilizarea cu referire la câmpul sacru apare ca fiind deplasată (forţată).

BDD-V1613 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:58 UTC)

abuziv semnificaţia religioasă a lui *ofrandă,* pentru care este, de fapt, folosit în mod aproape constant în INM 2006: „Isus, care înglobează în Sine toată omenirea, este *oferta* cu adevărat vrednică de Dumnezeu, care va duce la răscumpărare pe toţi oamenii” [INM 2006: 29]; „... transformarea vieţii noastre în *ofertă* vie prin Cristos” [*ibid.,* 30]) ş.a.

În unele situaţii, selectarea unui neologism (termen simplu), în detrimentul unei structuri mai complexe (de pildă, un termen compus) diminuează forţa telogică a conceptului respectiv; poate fi relevantă în acest sens, de pildă, utilizarea constantă a adj. *unic* pentru *Unul-Născut,* compus care acoperă de fapt în limba română în exclusivitate o arie semnificativă sacră: „... şi în Isus Cristos, Fiul său *unic*...” (*Simbolul Apostolilor*, Rug. 1987: 4) ş.a.

Caracterul profund laic al unui neologism cum este *a refuza* se precizează prin comparaţie cu verbe precum *a primi* sau *a căuta la/ spre*, verbe fixate în tradiţia lingvistică creştin-ortodoxă[16]: „*Nu refuza* rugăciunea mea, Stăpâne preamilostiv” (Rug. 1987: 40) ş.a.

Corupţie, termen fundamental laic, este utilizat în mod constant în contexte în care semnificaţia se doreşte a fi una duhovnicească (ex.: „... prin care se întind atâtea curse de *corupţie* sufletelor nevinovate”, Rug. 1987: 105). Această coloratură semantică se precizează şi mai bine prin punerea în balanţă a acestui neologism cu mai vechiul *pierzare/ pierzanie*, solid ancorat în câmpul semnificativ sacru (de altfel, termenul menţionat este inclus în dicţionarele de specialitate, unde este definit, prin opoziţie cu noţiunea de ‘mântuire’, ca fiind „pierderea vieţii veşnice ca urmare a căderii în păcat şi a degradării morale; piericiune, pierzanie”, *Dicţionar Religios online*, 1994).

Propoziţii şi chiar fraze întregi sunt „desacralizate”, izolarea acestora de textul rugăciunii făcând dificilă interpretarea lor drept „pagini de scriere bisericească”. Exemplul pe care îl consemnăm în continuare evocă mai degrabă textul poetic laic decât pe cel al rugăciunii creştine: „Prizonier continuu în lâncezeala mea şi înlănţuit de mii de imperfecţiuni” (Rug. 1987: 82).

Într-o serie de situaţii, desacralizării i se asociază depoetizarea (v. *infra*, **4.**) sau, mai exact spus, depoetizarea are implicaţii negative asupra mesajului textului sacru, care nu mai este perceput ca atare, ci ca un discurs prozaic: „Şi strig mereu după tine *cu toată ardoarea posibilă*” (Rug. 1987: 83).

[16]Încărcătura religioasă a celor două verbe se cuvine a fi înţeleasă în relaţie cu atitudinea Creatorului faţă de propria creaţie; astfel, atât *a primi*, cât şi *a căuta la/ spre* evocă pregnant „cercetarea” omului de către Dumnezeu, Căruia nu-I poate fi indiferentă propria zidire.

BDD-V1613 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:58 UTC)

3. O falsă ‘deconstrucţie’ prin ‘pseudodesacralizare’

O serie de neologisme vehiculate în textul catolic de rugăciune sunt percepute a fi mai puţin potrivite (fiind mai slab conotate religios), aceasta în contextul unei limbi vorbite de un popor majoritar ortodox. Se înţelege de la sine că astfel de situaţii se impun a fi disociate de cele tratate sub **2.**, acestea reflectând *tentativa de creare şi de vehiculare a unei terminologii creştine specific catolice*, în ultimă instanţă, o tentativă de autodefinire, într-un mediu confesional majoritar ortodox. De altfel, termenii din această categorie – spre deosebire de situaţiile discutate anterior – figurează, în sursele lexicografice ale limbii române, inclusiv (şi chiar în primul rând) cu accepţie religioasă. Cu toate acestea, sunt situaţii în care dubletul neologic al termenului tradiţional (statornicit prin tradiţie în mediul confesional ortodox) este receptat ca fiind mai puţin firesc (v., de pildă, *infra*, vb. *a crea* vs *a zidi*). Menţionăm câteva exemple în acest sens[17]:

paradis[18](/ *rai*): „… tu ai sfinţit unirea strămoşilor noştri în *paradis*…” (Rug. 1987: 42); „... s-ajung cu tine la slavă şi bucurie în *Paradis*” (*ibid.*, 108);

a crea[19] (/ *a zidi*): „Dumnezeule, *creează* în mine o inimă curată” (Rug. 1987: 30); ***Creator***(/ *Ziditor, Făcător*):„Dumnezeule, *Creatorul* şi Răscumpărătorul tuturor credincioşilor” (Rug. 1987: 32)[20] ş.a.;

a adora[21] (/ *a slăvi*): „... faţa ta cea sfântă, [...] pe care o *adoră* sfinţii?” (Rug. 1987: 301) ş.a.;

[17]Pentru mai multe exemple în acest sens, v. *infra*, **5.**

[18]„Grădina raiului în care, potrivit credinţelor religioase, au trăit Adam şi Eva până la păcatul originar şi în care ajung după moarte sufletele oamenilor fără păcate”; (fig.) „loc plăcut, minunat, splendid; privelişte încântătoare” (DEX*online* 2009).

[19]„A inventa”; „a făuri”, (BIS.) „a face, a zidi”: *Biblia scrie că Dumnezeu a creat lumea* (*Dicţionar de sinonime online*, 2002).

[20] În textul ortodox, *Creator* apare aproape exclusiv în paginile conţinând indicaţii cu privire la performarea rugăciunii: „... creştinul [...] Îi mulţumeşte *Creatorului* pentru darurile nespusei Sale iubiri de oameni” (Rug. 2004: 3).

[21]„A iubi cu pasiune, a avea un cult pentru cineva sau ceva”; „a slăvi (o divinitate); a venera, a diviniza, a cinsti” (DEX*online* 2009).

BDD-V1613 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:58 UTC)

Regină (/ *Împărătească*)[22]: „Fecioară înţeleaptă, [...], puternică *Regină,* tu ne poţi ajuta” (Rug. 1987: 90) ş.a.

4. ‘Deconstrucţia’ prin ‘depoetizare’

Cele mai multe dintre situaţiile ilustrative pentru fenomenul ‘depoetizării’ ar putea fi descrise în termenii unei *discontinuităţi stilistice*[23], definibilă, la rândul ei, ca fiind expresia unei „tehnicizări” excesive a limbii textului catolic al rugăciunii creştine. În aceeaşi ordine de idei, se poate remarca o anumită pedanterie lingvistică generatoare de livresc, de artificial, unele pasaje „deconstruindu-se” inclusiv prin lipsa de proprietate semantică a termenilor. Şi contextele pe care le menţionăm în continuare pot fi relevante în sensul afirmaţiilor formulate: „… [ocroteşte-i, *n.n.*] pe mai marii mei sufleteşti şi *civili*” (Rug. 1987: 9), context în care *civil* este utilizat pentru *pământesc*, în condiţiile în care *sufletesc* se referă, de fapt, la ordinea divină, *cerească* (în rugăciunile creştine ortodoxe: *mai marii noştri* ***cereşti*** *şi* ***pământeşti***); „.. care te-*a determinat* să ne mântuieşti...” (Rug. 1987: 81); „Să cerem ***spiritul*** *de sărăcie şi demortificare*”[24] (*ibid*., 29); *edificare* (pentru *zidire*): „Să ne rugăm pentru preoţi, ca viaţa lor să fie spre *edificarea* poporului lui Dumnezeu” (*ibid*., 35), „.... [despre preot, n.n.] *conducătorul* ***vizibil***al bisericii” (Rug. 1987: 111)[25] ş.a.

[22]Niciunul dintre cei doi termeni nu figurează în sursele lexicografice consultate cu indicaţii referitoare la semantica religioasă, or, cel puţin în cazul fem. *împărătească* (ortografiat cu majusculă), accepţia religioasă este un fapt indubitabil: termenul în discuţie a putut dobândi această semnificaţie prin influenţa masc. *împărat*, utilizat în mediu confesional ortodox, cu referire la Dumnezeu (-Tatăl), în special în sintagma *Împărat ceresc* (pentru relevanţa selecţiei acestui termen latinesc în română, iar nu a lat. *rex, -gem*, v. Teleoacă 2005: 173 sq.).

[23]Problema a fost discutată de noi şi cu referire la textul psalmic (v. Teleoacă 2012b şi 2013).

[24]În cadrul discursiv ortodox, este selectată structura genitivală *duhul sărăciei şi al înfrânării/ cumpătării*. De altfel, conceptul de ‘mortificare’ nu este propriu-zis cunoscut mediului ortodox, în condiţiile în care „Omul nu a fost creat de Dumnezeu pentru suferinţă, în consecinţă spiritualitatea ortodoxă nu acceptă suferinţa absurdului, nu încurajează violenţa, autoflagelarea sau orice gest, care, dus la extrem, ne îndepărtează de Hristos” (Episcopul Macarie al Europei de Nord, *Hristos – Emanuel, Izvorul vindecărilor*, *online*: www.crestinortodox.ro/.../hristos-emanuel-izvorul-vindecarilor-138776....).

[25] De unde s-ar putea... „deduce” că Dumnezeu este *conducătorul... invizibil*! De bună seamă că, într-o astfel de situaţie, se putea opta, de pildă, pentru (*conducătorul*) *de pe pământ,din lume* (prin opoziţie cu Dumnezeu, *ocârmuitorul din Ceruri*)sau, pur şi simplu, pentru (*conducătorul*) *văzut.*

BDD-V1613 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:58 UTC)

Sunt situaţii în care apelul constant la unele structuri artificiale, „tehnicizate" se soldează cu efecte similare celor generate de barbarisme. Poate fi ilustrativă, în acest sens, de pildă, supralicitarea utilizării verbului neologic *a repara*[26] (în detrimentul mai vechiului *a îndrepta*), dar şi a substantivului aparţinând aceleiaşi familii lexicale (*reparare* vs *îndreptare*): „... şi printr-o cinste deosebită voim ***să reparăm****răceala* nedemnă a oamenilor" (Rug. 1987: 104); „... iată-i în faţa ta pe fiii tăi care cu iubirea lor vor ***să repare*** *atâtea ofense* primite din partea celor păcătoşi,.." (INM 2006: 19)[27]; „Să ne rugăm ca lumea să fie purificată de atâta necurăţie şi să oferim ***ca reparare*** *Sângele Preţios al lui Isus*" (INM 2006: 39); „... să suportăm..., pentru mântuirea păcătoşilor şi ***ca reparare*** *a ofenselor* care au pricinuit atâta durere şi suferinţă preasfintelor Inimi a lui Isus şi a Mariei" (*ibid*., 40 sq.) ş.a.

'Inadecvări' rezultă şi din asocierea stridentă a unui termen neologic cu unul din fondul lexical mai vechi al limbii: „… *prizonier* continuu *în lâncezeala mea*..." (Rug. 1987: 82) ş.a.

Păcatele publice ale naţiunilor (Rug. 1987: 105) pare o sintagmă desprinsă dintr-un text mai degrabă politic-administrativ decât (religios) estetic. În acelaşi cadru desacralizat şi depoetizat plasează receptarea şi sintagma *viaţă publică*[28] (/ *viaţă obştească*), care acoperă o arie fundamental laică de semnificaţii, trimiţând, mai exact, la viaţa politică şi administrativă dintr-un stat[29], or, acest aspect vine în contradicţie flagrantă cu rolul asumat de Iisus în cadrul biblic neotestamentar[30]: „Începutul *vieţii* ***publice*** a lui Isus este constituit de Botezul Său în Iordan" (INM 2006: 31) ş.a.

Ariditatea stilistică, dar şi o anume improprietate semantică a termenilor (v. *infra,*vb. *a restabili,* utilizatpentru *a recâştiga, a redobândi*) fac din enunţul care urmează un alt exemplu concludent pentru ceea ce înseamnă 'depoetizarea' textului catolic de rugăciune: „***Am restabilit****cinstea* batjocorită prin bârfă sau calomnie"(Rug. 1987: 330).

[26]Aşa cum se ştie, acest verb se utilizează în limba română în primul rând cu semnificaţia... tehnică „a repune în funcţiune" (DEX*online* 2009).

[27]În INM 2006 se vorbeşte chiar despre un „act de reparare",care se recită în prima sâmbătă a fiecărei luni (v. INM 2006: 18).

[28]De altfel, o sintagmă de mult intrată în categoría formulelor ilustrative pentru conceptul de 'limbă de lemn'.

[29]În DEX*online* 2009, definiţia de mai sus este completată prin sensul „activitatea unei persoane în legătură cu funcţiile *de stat* (s.n.) pe care le ocupă".

[30] Aşa cum se ştie, la întrebarea lui Pilat:„Tu eşti regele Iudeilor?", Iisus răspunde: „Împărăţia Mea nu este din lumea aceasta... nu este de aici de pe pământ" (Ioan 18:33–37).

BDD-V1613 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:58 UTC)

Neologismele cu pregnantă încărcătură profană apar adesea în contexte ce evocă stilul textelor juridic-administrative (textul legislativ), dar – dintr-o anumită perspectivă – şi pe cel publicitar; sunt elocvente în acest sens frazele hortative puse sub semnul vb. *a trebui* şi al conj. conclusive *deci*: „*Trebuie deci* să dispreţuim *consumerismul* şi *materialismul*...” (INM 2006: 28). În acelaşi registru se încadrează şi enunţul următor, perfect ilustrativ pentru actualizarea discursului creştin în tiparele unei limbi de lemn: „Să cerem *deplina disponibilitate pentru a ne angaja* în slujba lui Dumnezeu” (*ibid.*, 31).

Structurile străine spiritului limbii române – cel mai adesea, calcuri după originalul (neo)latin – se înscriu, prin artificialitate, în categoria faptelor de limbă şi acestea responsabile pentru depoetizarea textului creştin de rugăciune; menţionăm, în acest sens, sintagma *în triumf*, căreia îi corespunde în textul ortodox structura cu tradiţie *cu* (*mare*) *slavă*: „… te-ai suit [la cer, *n.n.*] *în triumf*…” (Rug. 1987: 88 sq.)[31] ş.a.

Rezultă astfel un registru „hibrid” şi, din păcate, adesea, multe rânduri de rugăciune devin... altceva; altceva în care afectivului şi poeticului le este luat locul de prozaic, eclectic, livresc, pedant şi artificial, toate acestea constituindu-se, de fapt, în expresii ale non-autenticului. Funcţia conativ-fatică (mai exact, dialogul dintre „rostitor” şi Divinitate, care se cerea a fi mijlocit prin actul discursiv al rugăciunii) pare anihilată, în beneficiul unei funcţii... „pseudopoetice”, prin care selectarea cuvintelor dintr-o paradigmă şi asocierea acestora în plan sintagmatic se face total inadecvat, după legile arbitrariului, în detrimentul unor coordonate esenţiale, definitorii pentru un text/ discurs religios. În acest context, „inovaţiile” respective sunt cu atât mai acut resimţite cu cât aceste aspecte sunt puţin compatibile cu calitatea de „cel mai vechi text al unei literaturi”, calitate pe care o deţine, după toate probabilităţile, rugăciunea.

5. În loc de concluzii: Cum se poate „acomoda” inovaţia la tradiţie sau despre un posibil fericit echilibru între ‘vechi’ şi ‘nou’

Cele mai multe dintre „inadvertenţele” consemnate în prezentul studiu sunt expresia unei contradicţii aparte, mai exact a unei tensiuni apărute între natura unei anume „inovaţii” lexicale şi *profilul spiritual-stilistic* al românei, în calitatea acesteia de limbă a unicului popor neolatin

[31]Neologismul latino-roman este, de altfel, preferat şi în alte situaţii discursive (nu numai în structura *în triumf*), acesta „substituind”, de fapt, cel mai adesea corespondentul sinonimic slav (*slavă*).

BDD-V1613 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:58 UTC)

majoritar ortodox. Or, se înţelege că, în atari circumstanţe, „concesia" nu are cum să vină, de fapt nu este firesc să vină din partea... „spiritului limbii" (rezultat al unei tradiţii îndelungate şi temeinice), ci din partea acelui limbaj circumscris confesional (în cazul de faţă, catolic), care va putea fi caracterizat drept unul ideal atunci când vocabularul său (în primul rând, cel terminologic) *va sluji doctrinei creştine propovăduite în mediu catolic, fără a aduce însă „prejudicii" limbii în care învăţătura respectivă este formulată*.

În această perspectivă, este lesne de înţeles faptul că terminologia vehiculată prin astfel de texte (heterodoxe) nu are cum, de fapt nu trebuie să se suprapună (în niciun caz nu la modul absolut) cu cea din limba-sursă (de sorginte latină, dar mai ales o terminologie aferentă unor originale neo-latine, cel mai adesea franţuzeşti şi italieneşti), ci aceasta se cuvine a fi *adaptată la specificul spiritual* şi *stilistic al limbii-ţintă,* în speţă al limbii române.

Aceasta nu înseamnă însă că toate „inovaţiile" din textele heterodoxe trebuiesc catalogate ca fiind expresia unor fenomene... negative. Este relevant în acest sens, de pildă, faptul că în textele catolice de rugăciune (şi nu numai) „şi-au găsit locul" o serie de structuri lexicale de provenienţă occidentală, care sunt prezente nu numai la nivelul acestui cadru discursiv specializat, ci acestea figurează chiar în sursele lexicografice ale limbii române, unde sunt descrise inclusiv şi, uneori, în mod fundamental sub unghiul semnificaţiei religioase[32]. Făcând această afirmaţie, nu ne referim doar la exemple de genul celor consemnate *supra*, sub **3.** (cf. *a adora, a crea, paradis*), ci şi la numeroase altele, ca de pildă:*idolatrie* pentru *închinare la idoli* (ex. Rug. 1987: 23); *providenţă* pentru *pronie* (ex. Rug. 1987: 81); *penitent* pentru *pocăit* (ex. Rug. 1987: 86); *sacrilegiu* pentru *pângărire* (ex. Rug.1987: 105); *convertire* pentru *pocăire*(ex. INM 2006: 33); *divinitate* pentru *Dumnezeire* (INM 2006: 43) ş.a.

Afirmaţia este valabilă inclusiv pentru o serie de neologisme (exclusiv) laice, care sunt utilizate ca „substitute" ale unor termeni mai vechi, fără ca aceasta să „compromită" estetic textul rugăciunii; a se vedea, de pildă, în acest sens, *operă* pentru *lucrare* (ex. Rug. 1987: 3); *agonie* pentru *zbatere* (ex. Rug. 1987: 20); *sentinţă* pentru *hotărâre* (ex. Rug. 1987: 34); *a deplânge* pentru *ajeli* (ex. Rug. 1987: 79); *exil* pentru *pribegie* (ex. INM 2006: 6sq.); *insultă* pentru *ocară* (*ibid*., 19) ş.a.m.dep.

[32] De precizat că unii dintre aceşti termeni au fost „preluaţi" inclusiv în unele texte creştine ortodoxe, de pildă, în catehisme, unde figurează, cel mai adesea, alături de dubletul lexical tradiţional (v. Teleoacă, *Limbajul bisericesc*, capit. **1.2.1. Neologismele în textul catihetic actual**, p. 10 sqq.).

BDD-V1613 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:58 UTC)

Firescul apariţiei altor neologisme în textul catolic românesc de rugăciune ţine de faptul că acestea desemnează concepte care fac trimitere la realităţi extralingvistice (care ţin de ordinea sacră) specifice (în exclusivitate) cadrului confesional catolic, cum este, bunăoară, termenul *purgator*(*iu*) „(în religia catolică) loc unde sufletele celor morţi cu păcate mai uşoare s-ar purifica prin suferinţe înainte de a intra în paradis" (ex. Rug. 1987: 113)[33].

În unele situaţii, valorificarea unor neologisme se legitimează în condiţiile în care apelul la termenul nou se face (inclusiv) în scopul varierii expresiei lingvistice, ca în contextul:„Să ne rugăm pentru *cei 'chemaţi'*, pentru *vocaţiile*preoţeşti şi religioase" (*Misterele de bucurie*, INM 2006: 27). Menţionăm, în aceeaşi ordine de idei, şi situaţiile de coordonare copulativă a doi termeni echivalenţi semantic (unul neologic, celălalt aparţinând vocabularului tradiţional al românei), asociere realizată în spiritul stilistic al limbii textului religios (definită şi ca *limbă a repetiţiei prin insistenţă*[34]). În exemplul pe care îl citărm în continuare prezintă relevanţă în acest sens perechea '*persecutat – prigonit*': „Să ne rugăm pentru credincioşii *persecutaţi* şi *prigoniţi* pentru credinţa lor,.." (INM 2006: 40).

Drept fireşti pot fi calificate şi o serie de secvenţe mai complexe (în speţă, sintagme), constituite exclusiv din neologisme (şi cărora, în textul creştin ortodox, le corespund construcţii cu termeni din fondul lexical vechi al limbii române): „Sacramentul Euharistiei" (ex. Rug. 1987: 11) /*Taina Împărtăşaniei*; „misterul divinei maternităţi" (INM 2006: 27) / *taina dumnezeieştii zămisliri*;„conducătorii[35] naţiunilor" (*ibid.*, 32) / *ocârmuitorii neamurilor*; „*revelaţiile caritățiiSale* nesfârşite..." (*ibid.*, 42) / *descoperirile milostivirii dumnezeieşti* ş.a.

Cu totul altfel stau lucrurile în ceea ce priveşte o serie de aspecte a căror prezenţă în cadrul discursiv al rugăciunii catolice se soldează cu fenomene grave ce pot fi calificate drept „deconstructoare", în condiţiile în care acest gen de „inovaţii" se asociază cu afectarea naturii

[33]Sunt însă şi situaţii în care o astfel de „realitate" nu îşi găseşte expresia cea mai potrivită, opţiunea pentru un termen neologic generând structuri artificiale, chiar pedante. Este, de pildă, cazul subst. *omisiune* (un „adaos" faţă de textul ortodox, cf. *a greşi cu fapta, gândul sau cuvântul*) în contextul „Mărturisesc lui Dumnezeu că am greşit prea mult cu gândul, cuvântul, fapta şi *omisiunea*" (Rug. 1987: 268).

[34] Această particularitate stilistică a cadrului discursiv religios a fost aprofundată de noi în Teleoacă, *Semiotica* (v., de pildă, capit. **6.3.7.16. Construcţiile tautologice**, p. 206 sqq.).

[35]După Ciorănescu, *a conduce* ar fi un împrumut târziu realizat în sec. al XIX-lea, din latina savantă, sensurile acestui verb fiind considerate calcuri semantice după fr. *conduire* (v. CDER 2335).

BDD-V1613 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:58 UTC)

imanente a textului de rugăciune, în primul rând a esenţei sacre, dar şi estetice a acestuia (v. *supra*, **2.** şi **4.**).

În consecinţă, „coabitarea” (tradiţie – inovaţie) se poate institui la modul cel mai natural în condiţiile în care înnoirea nu are loc în detrimentul *structurii/ mesajului de adâncime* al textului religios, a cărui *esenţialitate* se cuvine a fi prezervată. Făcând toate aceste observaţii, nu pledăm câtuşi de puţin pentru eliminarea neologismelor din textul bisericesc actual, ci doar subliniem necesitatea ca „inovaţiile lexicale” să se realizeze cu mai mult discernământ, ţinând cont în primul rând de *spiritul* limbii receptoare, dar şi în condiţiile cunoaşterii corecte a semnificaţiilor, a registrului de întrebuinţare etc. a termenilor respectivi.

BIBLIOGRAFIE

Surse

Carte de rugăciuni (ediţia a VII-a), Bucureşti, Arhiepiscopia Romano-Catolică de Bucureşti, 1987 [Rug. 1987].
Carte de rugăciuni pentru trebuinţele şi folosul creştinului ortodox, Tipărită cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul B.O.R., Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al B.O.R., 2004 [Rug. 2004].
Carte de rugăciuni, Tipărită cu binecuvântarea Î.P.S. Sale Dr. Laurenţiu Streza, Mitropolitul Ardealului, Sibiu, Editura Andreiana, 2007.
Ciorănescu, Al., 2007, *Dicţionarul etimologic al limbii române* [Ediţie îngrijită şi traducere din limba spaniolă de Tudora Şandru Mehedinţi şi Magdalena Popescu Marin], Bucureşti, Editura Saeculum I.O.[CDER].
Dicţionarul explicativ al limbii romane (ediţia a III-a, revăzută şi adăugită), 2009 [DEX*online* 2009].
Inima neprihănită a Mariei (Text tipărit cu aprobarea Pr. Ioan Ciuraru OFM Conv. Ministru Provincial), Culegere de rugăciuni tradusă de Pr. Gheorghe Antal, OFMConv.-Roman, Editura Serafica, 2006 (Tit. orig. (ita): *A Gesù per mezzo di Maria*) [INM 2006].

Lucrări de referinţă

Bidu-Vrânceanu, Angela, 2008, *Câmpuri lexicale din limba română. Probleme teoreticeşi aplicaţii practice,* Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.
Chandler, Daniel, 2002, *Semiotics*: *The Basics*, London, Routledge.
Coşeriu, Eugeniu, 1997, *Portée et limites de la traduction* // Parallèles, n° 19. Cahier de l'Ecole de Traduction et d'Interprétation. Université de Genève, p. 19–34.
Felecan, Oliviu, 2009, « Différences et convergences dans le langage religieux roumain »,în vol. *Limba română în context european*, Cluj-Napoca, Editura Mega, p. 24–36.
Irimia, Dumitru, 1999,*Introducere în stilistică,* Iaşi, Polirom.
Slama-Cazacu, Tatiana, 2000, *Stratageme comunicaţionale şi manipularea,* Iaşi, Editura Polirom.
Teleoacă, Dana-Luminiţa, 2005, *Terminologia religioasă creştină în limba română,* Bucureşti, Editura Academiei Române.
Teleoacă, Dana-Luminiţa, 2008, *Limbajul bisericesc actual între tradiţie şi inovaţie*, Bucureşti, Editura Academiei Române (Conferinţele Academiei Române).
Teleoacă, Dana-Luminiţa, 2012a,„Observaţii asupra vocabularului a două texte contemporane de rugăciune”,în vol. *Convergenţe lingvistice* (Lucrările celui de al patrulea Simpozion Internaţional de Lingvistică), Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, p. 267–276.
Teleoacă, Dana-Luminiţa,2012b, „Construcţie vs deconstrucţie în textul biblic modern”, în volumul *Tradiţie/ inovaţie – identitate/ alteritate: paradigme în evoluţia limbii şi culturii române*, Iaşi, Editura Universităţii „Al. Ioan Cuza”, p. 157–165.

BDD-V1613 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:58 UTC)

Teleoacă, Dana-Luminiţa,2012c, „Inovaţii lexicale în textul biblic actual (*Evanghelia după Matei*)”,în Lucrările Simpozionului Naţional *Explorări în tradiţia biblică românească şi europeană* (ediţia a II-a), Iaşi, Editura Universităţii „Al. I. Cuza”, 2012, p. 377–397.

Teleoacă, Dana-Luminiţa, 2013, *Inovaţia lexicală în textul biblic modern*: *construcţie vs deconstrucţie, identitate vs alteritate* (conferinţă Academia Română, 7 martie 2013).

Teleoacă, Dana-Luminiţa, *Limbajul bisericesc actual între tradiţie şi modernitate. Literatura didactică şi beletristică* (lucrare în manuscris)

Teleoacă, Dana-Luminiţa, *Semiotica discursului religios. Probleme de poetică, stilistică şi retorică* (lucrare în manuscris).

Zafiu, Rodica, 2003, *Arhaism şi inovaţie în limbajul religios* (*online*: http://ebooks.unibuc.ro/filologie/Zafiu/28htm.).

BDD-V1613 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:58 UTC)